

İcranın İadesi Kurumunun Hukuki Niteliği ve Buna Bağlı Sonuçlar^(*)

Legal Character of Restitution of Execution and Its Consequences

Arş. Gör. **Ozan TOK**^(**)

Öz

İcranın iadesi kurumu borçlu ile alacaklı arasındaki menfaat dengesini sağlar. Kurum, hukuka aykırı takipten önceki durumun geri getirilmesini amaçlar. İcra işlemleri, nitelik olarak birer idari işlem karakterindedir. Bu sebeple idari yargılama hukuku kurumu olan "iptal davasına" ilişkin ilkeler, icranın iadesi bakımından da kıyasen uygulanabilir. İcranın iadesinin hukuki niteliği bu durumda idari yargılama hukukundaki geri alma prosedüründen ibarettir. Bununla bağlantılı olarak iade kararı, icra dairesince re'sen alınabileceği gibi, iade talebi ve kararı İİK m.134/f. VII hükmünde düzenlenen bir yıllık hak düşürücü süreye tabidir. İade alacağı bakımındansa borçlu tarafından ödeme yapıldığı veya mahcuz mallarının paraya çevrildiği tarihten itibaren faiz işletilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler

İcranın Durması, İcra İşlemi, İcra Dairesi, Geri Alma Prosedürü, Hak Düşürücü Süre.

Abstract

Restitution of execution serves to establish balance of interest between debtor and creditor. This institution aims to reinstate debtor's legal condition before the unjust pursuit. The acts of pursuit possess also administrative act character. Therefore principles about "nullity action" which are settled by administrative procedure law, can also apply to restitution of execution. Legal character of restitution of execution appears to be a revocation procedure. So execution office has authority to decide in office to initiate the procedure. The procedure has to be initiated within one year according to the Execution and Bankruptcy Code (İİK). Execution office has to implement interest to main credit, down from the superior court decision.

Keywords

Cease of the Execution, Act of Pursuit, Office of Execution, Revocation Procedure, Expiration Date.

(*) Makale geliş tarihi: 03.01.2021 - Makale kabul tarihi: 19.03.2021.

(**) Sakarya Üniversitesi, Medeni Usul ve İcra İfâs Hukuku, Anabilim Dalı.
E-posta: ozantok@sakarya.edu.tr.
Orcid No: <https://orcid.org/0000-0003-1372-9397>.

1. Giriş

İcranın iadesi, borçlu ile alacaklı arasındaki menfaat dengesini sağlamayı hedefleyen önemli bir takip hukuku kurumudur. 2004 sayılı İİK m.40/f.II hükmünde düzenlenen icranın iadesi ile aynı maddenin birinci fıkrasında düzenlenen icranın durması kurumu birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu düzenlemelerin altında birçok hukuk sisteminin aksine kanun yoluna müracaatın icrayı durdurucu etkisine sahip olmaması yatar. Kanunda ilgili kurumlar ana hatlarıyla düzenlenmekle birlikte özellikle icranın iadesinin ne şekilde ve hangi hükümlere göre gerçekleşeceğine ilişkin herhangi bir hüküm mevcut değildir. Uygulanacak hükümlere ilişkin bu kanun boşluklarının bilinçli olup olmadığı bir yana; icranın iadesi bakımından kıyasen uygulanacak hükümler meselesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sorun ise icranın iadesi kurumunun hukuki niteliğiyle doğrudan bağlantılıdır. Kurumun hukuki niteliği tespit edilmeksizin kıyasen uygulanacak hükümler konusunda muhakeme yürütmek de mümkün değildir. Çalışma, icranın iadesi kurumuyla alakalı olarak iki sorunu tartışmayı amaçlamaktadır. Birinci sorun icranın iadesinin hukuki niteliğidir. Diğer sorunsu icranın iadesinin hukuki niteliğine bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlar; başka bir ifadeyle kurum bakımından uygulanacak hükümlerdir.

Doktrinde çoğunlukla zamanaşımı, temerrüt faizi gibi özel hukuk kurumlarının icranın iadesi kurumu bakımından kıyasen uygulanması gerektiği ifade edilmektedir¹. Buna göre sebepsiz zenginleşmeye ilişkin zamanaşımı süresinin² veya Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerinde yer alan on yıllık zamanaşımı süresinin³ icranın iadesi bakımından da uygulanması gerektiği ifa edilmektedir. Bu değerlendirmeler şüphesiz bir takip hukuku kurumu olan icranın iadesini, maddi hukuka yaklaştırmaktadır. İcranın iadesi bir takip hukuku kurumu olduğu için uygulanacak hükümleri tespit etmek amacıyla öncelikle takip hukukuna müracaat edilmesi gerekir. Zira icranın iadesinin konusu alacak hakkından ziyade; icra işlemlerinin kendisidir. Gerek icranın durması (İİK m.40/f.I) gerekse de icranın iadesi kurumu (İİK m.40/f.II) bakımından temel müessese şüphesiz icra işlemidir. İcra işlemleri ise maddi hukuk müesseselerine nitelik olarak yabancıdır. Çalışmanın birinci kısmında icranın iadesinin hukuki niteliği icra işlemleri kurumu üzerinden tespit edilecektir. Bu tespite uygun olarak ikinci bölümde icranın iadesi bakımdan uygulanacak hükümler değerlendirilecektir.

¹ Bu eserler için bkz. YILMAZ, Ejder, İcra ve İflâs Hukuku Şerhi, Ankara 2016, s. 231; ANTALYA, O. Gökhan, "İcranın İadesi", Yargıtay Dergisi, Ankara, C. 9, S. 4, Y. 1993, s. 583; TANRIVER, Süha, İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996, s. 186-187; AKKAYA, Tolga, "5236 ve 5311 Sayılı Kanunlarla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Yeni Kanun Yolu Sistemine Göre İlamlı İcrada İcranın İadesi", MİHDER, C. 4, S. 11, Y. 2008, s. 693; MUŞUL, Timuçin, İcra ve İflâs Hukuku, C.II, 5. Bası, Ankara 2013, s. 951; TAŞPINAR AYVAZ, Sema, "İcranın İadesi", Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-XIV, İlamlı İcra, Ankara 2018, s. 394.

² ANTALYA, s. 583.

³ TANRIVER, Süha, "İcranın İadesi (İİK m.40)", Makalelerim I, Ankara 2005, s. 294; Taşpınar Ayvaz, İade, s. 395; AKKAYA, s. 693.

2. İcranın İadesinin Yapısı Amacı ve Hukuki Niteliği

A. İcranın İadesinin Yapısı

2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 40. maddesi ilamlı takip sürecine ilişkin olarak iki durumu düzenlemektedir. Birinci hâl, takibin dayanağını oluşturan ilamın istinaf mahkemesi tarafından kaldırılması veya Yargıtay tarafından bozulmasıdır. Bu durumda takip olduğu yerde durur (İİK m.40/f.I). Takibin durması ileriye etkili sonuç doğuran ve kanun gereği (ipso iure) gerçekleşen bir hukuki durum olarak ortaya çıkar.

Takibin durması sonucunun ileriye etkili olmasıyla kanun yolu mahkemesinin ilamı ortadan kaldıran kararına kadar yapılmış olan icra işlemleri olduğu yerde durur; başka bir ifadeyle icra dairesi tarafından bu işlemler kaldırılamaz⁴; ancak takip durduğu süre boyunca takibin ilerlemesine yönelik başkaca bir icra işlemi de yapılamaz⁵. Takibin durması sonucunun doğrudan Kanun hükmünden kaynaklanması sebebiyle de icra dairesinin takibin durduğuna yönelik bir işlem tesis etmesine gerek yoktur. İcra dairesi yalnızca takibin durduğunu tespit etmekle yetinecektir.

İcranın iadesi ise, icranın İİK m.40/f.I hükmüne göre durmasının bir sonraki aşamasını ifade eder. Buna göre takibe dayanak oluşturan ilamın, hukuka aykırı olduğu kanun yolu mahkemesi tarafından tespit edilir; derece mahkemesi kararını bu yönde değiştirir ve karar da kesinleşirse icra dairesi tarafından icra takibi eski hâline iade edilir (İİK m.40/f.II)⁶. Aynı maddenin farklı fıkralarında düzenlenen icranın durması ve icranın iadesi kurumları birbirini tamamlar niteliğe sahip olsa da aralarında önemli farklar bulunmaktadır.

İcranın durmasında, takibin dayanağını oluşturan ilamın hukuka aykırılığı konusunda bir şüphe söz konusu olur. Zira icranın durması, kanun yolu mahke-

⁴ "... Somut olayda takip dayanağı ... Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2012/201 Esas, 2013/141 Karar sayılı ilamı, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 07.05.2014 tarih 2014/504 Esas, 2014/7035 Karar sayılı ilamı ile bozulmuştur. Bu durumda takip, **İİK md.40/1'e göre olduğu yerde duracağından hacizlerin kaldırılmasına karar verilemez ise de**; borçlu ...'in haciz konulan maaşından yapılan kesintinin durdurulmasına karar verilmesi gerekir. Bu halde, Mahkemece, önüne getirilen uyuşmazlıkta borçlunun maaşından yapılan kesintinin, bozma ilamının icra dosyasına ibraz tarihi ile bozmadan sonra verilen kararın ibrazına kadar durdurulmasına karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile şikayetin tümden reddi doğru değildir..." Yargıtay 8. HD., T. 20.12.2017, E. 2015/15192 K. 2017/17169.

⁵ "... Yukarıdaki nedenlerle; İİK 366/4 maddesi yollamasıyla İİK 40 maddesi gereğince Yargıtay bozma ilamından dolayı icra muameleleri olduğu yerde durduğu için icra müdürlüğünün "Yargıtay'ın bozma kararı ile tüm işlemlerin durduğu" gerekçesiyle **alacaklının haciz talebinin reddine ilişkin 13.01.2012 tarihli kararı yasaya uygundur**, mahkemece İİK'nın 40. maddesinin somut olayda uygulanamayacağı gerekçesiyle müdürlük işleminin iptaline karar verilmesi isabetsiz olmuştur..." Yargıtay 12. HD., T. 5.11.2012, E. 2012/16136 K. 2012/31465.

⁶ ARSLAN, Tuğba, İcra ve İflâs Hukukunda İcranın İadesi, Yayınlanmamış YL Tezi, Diyarbakır 2006, s. 8.

mesi tarafından kararın kaldırılması veya bozulmasıyla söz konusu olup bu aşamada henüz yargılama sona ermemiştir. Karar, esasa ilişkin sebeplerle olabileceği gibi usule ilişkin sebeplerle de kaldırılabilir veya bozulabilir. Özellikle kararın usule ilişkin sebeple kaldırılması veya bozulması durumunda ilamın maddi hukuka ilişkin tespitlerinin hukuka aykırılığı hususundaki şüphe daha hafif olacaktır⁷. Hâlbuki icranın iadesinin gerçekleşebilmesi için, takibin dayanağını oluşturan ilamın hukuka aykırı olduğuna yönelik bir şüphe yeterli değildir. İcranın iadesi kurumunun öncelikli şartı, bu ilamın nihai bir şekilde ortadan kalkmış olmasıdır⁸.

İcranın durması Kanun hükmü gereği gerçekleşir⁹. Buna göre icranın durması için, icra dairesi tarafından bir karar alınmasına gerek olmayıp kanun yolu mahkemesi kararının icra dairesine bildirilmesi yeterlidir¹⁰. Hâlbuki icranın iadesi

⁷ Esasen icranın durması kurumu, ilamlı takibin dayanağını oluşturan ilamın hukuka aykırılığı konusundaki şüphe üzerine inşa edilmiştir. Zira Kanuna göre icranın durması için, istinaf mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesinin kararının değiştirilmesi veya Yargıtay tarafından kararın bozulması yeterlidir. Buna göre, icranın durması sonucunun gerçekleşebilmesi için bir de istinaf mahkemesinin aksi yöndeki kararının kesinleşmesi veya temyiz mahkemesinin bozmaya uyarak yeni bir karar vermesi gerekli değildir. Buna göre icranın iadesinin aksine, icranın durması henüz yargılama sona ermeden, yargılama prosedürünün devamı sırasında cereyan etmektedir. İcranın durmasına sebep olan husussa, derece mahkemesi kararının kanun yolu mahkemesi tarafından kaldırılması ya da bozulmasıdır. Kanun koyucu, kanun yolu mahkemesince derece mahkemesi kararının hukuka aykırı olduğunun tespitini, icranın durdurulması için yeterli görmüştür. Tam da burada doktrinde ve Yargıtay kararlarında tartışılan husus, derece mahkemesinin direnme kararı üzerine icraya devam olunup olunmayacağıdır. Bu konu doktrinde iki şekilde ele alınmaktadır. Birinci görüş, konuyu direnme kararının niteliği üzerinden açıklamakta doktrinde ve Yargıtay uygulamasında hâkim olan görüşse konuyu kararın barındırdığı hukuka aykırılık şüphesi üzerinden açıklamaktadır. Birinci görüşe göre icranın durması ancak derece mahkemesinin bu konuda vereceği yeni bir karara kadar söz konusu olacaktır. Bu durumda direnme kararı içeriği bozulan kararlar aynı olsa da yeni bir karar niteliğinde olduğu için icranın devamı mümkündür (KURU, Baki, İcra ve İflâs Hukuku, C. III, 3. Bası, Ankara 1993, s. 2235). Diğer görüşse İİK m.40 hükmünün amacını dikkate almaktadır. Buna göre icranın durması kurumunun temelinde derece mahkemesinin ilamlı takibe dayanak oluşturan ilamının hukuka aykırı olma ihtimali bulunmaktadır. Direnme kararıyla derece mahkemesi bozmaya uyma kararı vermeksizin ve yeniden muhakeme yürütmeksizin önceki kararını tekrarlamış olmaktadır. Dikkat çekmek gerekir ki derece mahkemesinin bozmaya uyma kararı verip yeni bir muhakeme yürüterek davacının talep sonucu kabul etmesiyle direnme kararı sonucu itibarıyla aynı olsa da direnme kararı verilmesi için yeni bir muhakeme yürütülmez. Bu durumda derece mahkemesinin bozmaya uyma kararı verip yeniden muhakeme yürüttüğü hâllerde, bu muhakemenin çerçevesi de uyma kararı verilen bozma kararı çerçevesinde şekillenir. Hâlbuki direnme kararıyla yeni bir muhakeme yürütülmemektedir derece mahkemesi eski kararını tamamen tekrar eder. Bu durumda direnme kararıyla, derece mahkemesi kararının hukuka aykırılığı konusundaki şüphe ortadan kalkmayacağından İİK m.40/f.I hükmüne göre icranın devamı da istenemez (AKKAYA, s. 688; UYAR, Talih, *İcra Hukukunda İlamlı Takipler*, 2. Bası, Manisa 1991, s. 524, TANRIVER, İlamlı İcra, s. 181).

⁸ YILMAZ, Şerh, s. 230; ARSLAN, Ramazan /YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, *İcra ve İflâs Hukuku*, 5. Bası, Ankara 2019, s. 397.

⁹ PEKCANİTEZ, Hakan /ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES, Muhammed, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 6. Bası, İstanbul 2019, s. 290.

¹⁰ Taşpınar Ayvaz, icranın durması sonucunun *ipso iure* gerçekleştiğini ancak durmanın sonuçlarının kanun yolu mahkemesi kararının icra dairesine bildirildiği tarihte değil; kanun yolu mahkemesi tarafından kararın verildiği tarihten itibaren gerçekleşeceğini ifade etmektedir (Taşpınar Ayvaz,

sonucu, Kanunda gösterilen şartlar oluşmakla kanun gereği gerçekleşmez. İlamın nihai bir şekilde ortadan kalkmış olduğunu tespit eden icra dairesinin yapacağı icra işlemiyle icrayı iade etmesi gerekir.

İcranın durması sonucu ileriye etkilidir. Bununla birlikte icranın iadesi, icra işleminin geri alınması prosedürüne dayandığından, geçmişe etkilidir. Örneğin icranın durmasıyla kanun yolu mahkemesinin kararından önce gerçekleştirilmiş haciz düşmez. Hâlbuki icranın, icra dairesi tarafından iadesine karar verildiğinde; daha önce yapılmış olan hacizler ve bunların tamamlayıcı olan muhafaza tedbirleri icra dairesi tarafından kaldırılır.

B. İcranın İadesinin Amacı ve Hukuki Niteliği

a. İcranın İadesinin Amacı

Gerek icranın iadesi gerekse de icranın durmasının temelinde icra işlemi kurumu bulunmaktadır. Zira iki kurumun da konusunu icra işlemleri oluşturur. İİK m.40/f.I hükmü uyarınca icranın durmasıyla, derece mahkemesi tarafından icranın devamına imkân verecek yeni bir karar verilinceye kadar hiçbir icra işleminin yapılması mümkün değildir. Buna hâlde duran şey icra işlemleridir¹¹. İİK m.40/f. II hükmüne göre ise şayet derece mahkemesi kanun yolu mahkemesinin kararı çerçevesinde yeni bir muhakeme yapar ve bu muhakeme sonucunda kendisine ilamlı takip başlatılan borçlunun lehine yeni bir karar verirse, kararın içeriğine göre icra kısmen veya tamamen iade edilir. İcranın iadesinin sağlanabilmesi için icra dairesinin icra işlemleri tesis etmesi gerekmektedir. Bu hâlde İİK m.40/f.I hükmüne göre icranın durmasıyla esasen icra işlemleri durmakta ve İİK m.40/f.II hükmüne göre ise iade, ancak icra işlemleri yoluyla gerçekleşebilmektedir. Zira kesin hükümle nihayete ermiş yargılamanın sonucunda ilamlı takibe dayanak oluşturan ilamda hiç veya gösterilen kadar borçlu olmadığı anlaşılan kişinin malvarlığının eski hâle iadesi söz konusudur.

İcranın durmasıyla birlikte icra dairesi hiçbir icra işlemi tesis edemez (İİK m.40/f.I)¹². Ancak icranın iadesi söz konusu olduğunda icra dairesi işlem tesis

İade, s. 391). Gerçekten de icranın durması sonucu, kanun yolu mahkemesi kararıyla birlikte *ipso iure* gerçekleşmektedir. Bu durumda ilgili kararın icra dairesine bildirilmesi yalnızca fiili bir zorunluluktan ibarettir. Bu şekilde icra dairesi, takibe devam edilemeyeceğini öğrenmiş olacaktır. Bununla birlikte icranın durması sonucu bu bildirimden değil; kararın verildiği andan başlar.

¹¹ UYAR, Bozma, s. 33-34.

¹² Bu konuda doktrindeki en önemli tartışmalardan biri maaştan kesme işlemiyle alakalıdır. Kanun yolu mahkemesinin ilamın hukuka aykırı olduğunu tespit ettiği dolayısıyla icranın durduğu hâllerde, maaş kesintisinin hâlen devam edip etmeyeceği tartışma konusu olmaktadır. Doktrinde bir görüşe göre ilamlı takibin dayanağını oluşturan kararın kanun yolu mahkemesi tarafından kaldırılması veya bozulması üzerine haciz konusu maaştan yapılan kesinti devam eder; ancak kesinti sonucunda elde edilen bedel icra dairesi tarafından alacaklıya ödenmeyip yargılamanın sonucu beklenir (BERKİN, Necmeddin M., *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, İstanbul 1980, s. 131; TANRIVER, İcranın İadesi, s. 283 vd.). Yargılama sonucunda alacaklının haklı olduğu hüküm

etmekle yükümlüdür (İİK m.40/f.II). Mademki haksız olduğu tespit edilen bir takibe istinaden borçlunun malvarlığı hukuka aykırı bir şekilde azaltılmıştır; artık borçlunun malvarlığının eski hâle iadesi gerekmektedir¹³. Kanun koyucu, icra dairesine borçlunun malvarlığını eski hâle iade görevi ve yetkisi vermektedir. Zira ilamlı takipte takip ile ilam arasında sıkı bağlantının bulunması ve bu takipte borçlunun teknik anlamda itiraz imkânlarından yoksun olması sebebiyle borçlunun hukuki durumu ağırlaşmaktadır. Gerçekten de ilamlı takipte, takip ilamdaki bütün unsurlarla sıkı sıkıya bağlıdır. Bu sebeple ilamda gösterilmeyen hususlar icra emrinin konusunu oluşturamaz. Öyle ki icra emrinde faiz¹⁴, alacağın mikta-

altına alınır ve bu hüküm kesinleşirse icra dairesi tarafından kesinti sonucunda elde edilen bedel alacaklıya ödenir. Dikkat edilirse Yargıtay'ın eski içtihatlarında da kabul görmüş bu görüşe göre icranın durmasının maaştan yapılan kesinti işlemi üzerinde etkisi olmamakta ancak icra dairesi tarafından yapılan ödeme işlemi üzerinde etkisi olmaktadır. Başka bir ifadeyle bu durumda kesinti devam etmekte ancak ödeme işlemi durmaktadır. Zira Tanrıver'e göre maaştan yapılan kesintinin bir muhafaza tedbiri olduğu için icra işlemi olarak değerlendirilemez. Buna karşılık ödeme, alacaklıya hakkına yaklaştırmakla bir icra işlemidir (TANRIVER, İcranın İadesi, s. 284).

Tanrıver'in muhafaza tedbiri ve ödemenin icra işlemi niteliği konusunda yapmış olduğu bu ayrımın sebebi ise doğrudan doğruya icra işlemi tanımıyla bağlantılıdır. Yazara göre icra işlemi, icra dairesi tarafından yapılan alacaklına hakkına kavuşmasına yardımcı olan veya onu bu amaca yaklaştıran işlemlerdir. Aynı tanım Postacıoğlu tarafından da yapılmaktadır (TANRIVER, İcranın İadesi, s. 281; POSTACIOĞLU, İlhan E., "Nakızdan Sonra Mahcuz Maaşta Tevkifat", İÜHFİM, C. 18, S. 3-4, Y. 1954, s. 1031). Bu tanıma göre ise ödeme bir icra işlemiyken muhafaza tedbiri niteliğinde olan maaştan kesinti yapılması işlemi bir icra işlemi değildir. O hâlde İİK m.40/f.I hükmüne göre icranın durmasıyla bir icra işlemi niteliğinde olmayan maaştan kesme işlemi durmayacak; ancak ödemenin bir icra işlemi olması sebebiyle kesinti sonucunda elde edilen bedel icra dairesi tarafından alacaklıya ödenmeyecektir. Taşpınar Ayvaz ise esasen muhafaza tedbiri şeklindeki kesintinin de icra işlemi sayılmasını gerektiğini, icranın durması kurumunun alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesini sağlamayı hedeflediğinden kanun yolu mahkemesi kararı üzerine sadece alacaklıya yapılan ödemenin değil kesintinin de durmasının isabetli olacağını ifade etmektedir (TAŞPINAR AYVAZ, İade, s. 392).

Esasen son tarihli içtihatlarında Yargıtay, "icra işlemi" kurumunu daha geniş olarak değerlendirmekte ve muhafaza tedbirinin de zımnen icra işlemi olduğunu ifade etmektedir. Bu sebeple Yargıtay'a göre kanun yolu mahkemesi tarafından kararın kaldırılması veya bozulması üzerine maaştan yapılan kesintiye devam edilemez: "... Somut olayda takip dayanağı ... 16. Aile Hukuk Mahkemesi'nin 2012/517 Esas, 2015/2018 Karar sayılı kararı, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 07.12.2015 tarih 2015/12288 Esas, 2015/19728 Karar sayılı ilamı ile takdir edilen aylık nafaka miktarına yönelik esasen bozulmuştur. Bu durumda takip, İİK'nın 40/1. maddesine göre olduğu yerde duracağından hacizlerin kaldırılmasına karar verilemez ise de **borçlunun haciz konulan maaşından yapılan kesintinin durdurulmasına** karar verilmesi gerekir..." Yargıtay 12. HD, T. 6.2.2019, E. 2018/5354 K. 2019/1411. Bu konuda ayrıca bkz. UYAR, Bozma, s. 36; UYAR, İlamlı Takipler, s. 523.

¹³ TAŞPINAR AYVAZ, İade, s. 388.

¹⁴ "... Mahkemece hükme dayanak yapılan bilirkişi raporunda TL alacağı uygulanan avans faizi hesaplandıktan sonra ilama aykırı olarak bu miktar USD'ye çevrilip alacak USD cinsinden belirlenmiştir. Alınan bu raporla sonuca gidilemez. Mahkemece, gerektiğinde ek rapor alınmak suretiyle **ilamda belirtildiği üzere TL alacağı bakımından avans faizi hesabı yaptırılarak icra emrinin buna göre düzeltilmesine karar verilmesi** gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir. Mahkeme kararının bu nedenlerle bozulması gerekirken onandığı anlaşılmalı karar düzeltme isteminin kabulü gerekmiştir..." Yargıtay 8.HD, T. 16.01.2017, E. 2016/21591 K. 2017/188.

rı¹⁵ gibi hususların yanlış gösterilmesi hâlleri, buradaki hukuka aykırılık kamu düzenini de ihlal ettiğinden, süresiz şikâyet sebebi olarak değerlendirilmektedir¹⁶.

İlamlı takibe dayanak oluşturan ilamın daha sonra ortadan kalkması ve bunun kesinleşmesiyle birlikte icra hukukundaki menfaat dengesi, iki sebeple borçlu aleyhine bozulur. Öncelikle ilamli takibin akıbeti, takibin dayanağını oluşturan ilamla sıkı sıkıya bağlıdır. Takibin dayanağını oluşturan ilamın daha sonra kesin bir şekilde ortadan kalkmasıyla birlikte takip de baştan itibaren hukuka aykırı hâle gelir. Bu durumda şayet borçluya karşı icra işlemleri yapılmış ve bu şekilde borçlunun malvarlığı azalmışsa borçlu, dayanağı ortadan kalkan bir takip sebebiyle malvarlığının aktifinin azalmasına maruz kalır. Diğer bir hususta ilamli takipte, ilamsız takibin aksine borçlunun teknik anlamda “itiraz” şeklinde bir hakka sahip olmamasıdır. Zira ilamların icrası yoluyla takipte borçlunun hukuki durumuna ilişkin muhakeme, yargılama sırasında yapılmıştır. Bu durumda borçlu, itiraz veya defilerini ilgili yargılamada ileri sürmelidir. Hâl böyle olunca borçlu, yalnızca şikâyet ve İİK m.33 hükmünde düzenlenen icranın geri bırakılması şeklindeki sınırlı muhalefet sebeplerinin dışında hiçbir muhalefet imkânına sahip olmadığı haksız takip sonucu, malvarlığının azalmasıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda menfaatler dengesi ise ancak icra organı tarafından ve icranın iadesi kurumu üzerinden tesis edilebilir¹⁷. Bu sebeple icranın iadesinin amacı mutlak surette eski hâle iadeyi sağlamaktır¹⁸. Buna karşılık doktrinde bir görüş, alacaklının takip başlattığı sırada takibe dayanak oluşturan bir ilamın mevcut olduğunu, bu ilam ortadan kalkana kadar takibin haksız olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmektedir¹⁹. Nitekim Çelik, icranın iadesi kurumunu alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesini sağlama amacı taşıyan

¹⁵ “... Borçlu vekili, alacaklı tarafından Kırşehir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 20.01.2015 Tarih ve 2013/216 Esas, 2015/49 Karar sayılı ilamına istinaden Kırşehir İcra Müdürlüğü'nün 2015/1229 Esas sayılı takip dosyası ile müvekkili aleyhine başlatılan icra takibinde, **alacak kalemlerinin brüt olarak istendiğini, yasal kesintilerin yapılmadığını belirterek takibin iptaline karar verilmesini talep etmiştir.** Mahkemece, icra emrinin tebliğinden itibaren 7 günlük şikâyet süresi geçirildiğinden, süre yönünden şikâyetin reddine karar verilmiş hüküm borçlu vekilince temyiz edilmiştir. İlamli icra takibinde, alacak kalemlerinin brüt olarak istendiği ve yasal kesintilerin yapılmadığı yönündeki şikâyet ilama aykırılık niteliğinde olup bu tür şikâyetler kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle süresiz olarak İcra Mahkemesi önüne getirilebilir...” Yargıtay 8. HD, T. 12.11.2015, E. 2015/17339, K. 2015/20274.

¹⁶ KURU, Baki, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, 2. Bası, Ankara 2013, s. 109; PEKCANİTEZ, Hakan / SİMLİ, Cemil, *İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet*, 2. Bası, İstanbul 2017, s. 184; MUŞUL, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet*, Ankara 2014, s. 301.

¹⁷ İlamli takipte menfaat dengesi iki kurum üzerine inşa edilmiştir. Birincisi derece mahkemesi kararına karşı kanun yoluna müracaatın icrayı durdurucu etkiyi haiz olmaması sonucunda borçlunun teminat yatırmak suretiyle kanun yolu mahkemesinden icranın ertelenmesine ilişkin bir karar alabilmesini düzenleyen tehir-i icra kurumu (İİK m.36); diğeri ise çalışma konumuz olan icranın durması ve iadesi kurumlarıdır (İİK m.40). Bu konuda bkz. ÇİFTÇİ, Pınar, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Ankara 2010, s. 342.

¹⁸ ARSLAN, İcranın İadesi, s. 19-20.

¹⁹ YAŞIN Çelik, İcranın İadesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018, s. 18.

bir kurum olarak öngörmektedir. Buna göre ilamlı takibe teknik olarak itiraz imkânı bulunmayan borçlu, takibin ertelenmesini tehir-i icra kurumu üzerinden gerçekleştirebilir (İİK m.36). Ancak borçlu tarafından kanun yolu mahkemesine bu talep yöneltilmemişse ilamın ortadan kalkması üzerine borçlu dava veya takibe müracaat etmeksizin İİK m.40/f.II hükümlerine göre icranın iadesini talep edebilir²⁰. Yazar, sistematik yorum yaparak icranın iadesi kurumunu, ilamlı takibin borçlu lehine getirilmiş olan diğer kurumu tehir-i icra ile değerlendirmektedir. Gerçekten de iki kurumun ortak noktası bunların borçlu lehine düzenlemeler içermesidir. Ancak iki kurumun birlikte değerlendirilmesi pekâlâ kendisine icra emri gönderilen borçlunun tehir-i icraya müracaat etmemesi üzerine, haksız takibin sonuçlarına bir ölçüde katlanması gerektiği sonucunun düşünülmesine sebep olabilir. Böyle bir kanaat ise oldukça sakıncalı sonuçlar yaratabilecek niteliktedir. Belirtmek gerekir ki maddi anlamda kesin hüküm zaman itibarıyla geçmişe etkilidir. Buna göre kesin hüküm, iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağına tabi olmadan ileri sürülebilecek dava açılmasından sonra ortaya çıkan vakıalar da dahil olmak üzere bütün vakıaları sukut ettirir²¹. İlamlı takibin konusunu oluşturan hükmün, kanun yolu mahkemesi tarafından hukuka aykırı olduğu tespit edilir ve bu karar kesinleşirse, alacaklının da takibinde haksız olduğu geçmişe etkili bir şekilde tespit edilecektir. Başka bir ifadeyle, takibin dayanağını oluşturan ilam, muhakemenin dava açıldığı andaki vakıaları kapsamı sebebiyle verildiği andan itibaren hukuka aykırıdır²².

Aksi görüş ilamlı takibe karşı sınırlı muhalefet araçlarına sahip olmakla birlikte hiçbir itiraz hakkı bulunmayan borçluyu, kendisinin sorumlu olmadığı bir malvarlığı azalmasına tabi kılmak anlamına gelir ki bu hususun bir hukuk devletinde kabulü de mümkün değildir. Aşağıda da açıklayacağımız üzere icranın iadesinin hukuki niteliği de kurumun eski hâle iade amacıyla sıkı sıkıya bağlıdır.

b. İcranın İadesinin Amacı Çerçevesinde Hukuki Niteliğinin Tespiti

İcranın iadesi kurumunun hukuki niteliği sorunu, bizzat kurumun amacı ve icra işlemlerinin hukuki niteliği ile bağlantılıdır. Daha önce belirtildiği üzere kattığımız görüşe göre kurumun amacı eski hâle iadeyi sağlamaktır. Bu eski hâle iade sonucunun gerçekleşebilmesi ise ancak icra işlemleri ile mümkündür.

İcranın iadesi kapsamında yapılacak icra işlemlerinin eski hâle iade amacıyla bağlantılı olan husus ise icra işlemlerinin hukuki niteliğidir. Doktrindeki çoğunluk görüşüne göre icra dairesi teknik anlamda bir yargılama yapmadığı için icra işlemleri birer idari

²⁰ ÇELİK, a.g.e., s. 6-8.

²¹ GÜRDOĞAN, Burhan, *Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı*, Ankara 1960, s. 81; UMAR, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Bası, Ankara 2014, s. 886-888.; ALANGOYA, Yavuz/YILDIRIM, M. Kâmil /DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, İstanbul 2011, 8. Bası, s. 565.

²² ÖZKAYA-FERENDECI, Hamide Özden, *Kesin Hükümün Objektif Sınırları*, İstanbul 2009, s. 7.

işlem niteliğini haizdir²³. Gerçekten de icra işlemleri, alacaklının hakkının tesis etmeyi amaçlayan icra prosedürü çerçevesinde, bir adli kurum olmakla birlikte herhangi bir teknik anlamda yargılama yapmayan ve kamu hizmeti yürüten icra dairesi tarafından tesis edilmektedir. Bu durumda icra prosedürü bir yargılama olarak kabul edilemeyeceği için icra işlemlerinin de usuli işlem olarak kabulü mümkün değildir.

Kanaatimizce de icra işlemlerinin idari işlem niteliğinde olduğu konusunda tereddüt etmemek gerekir. Zira idari işlemin ayırıcı ölçütü, işlemin kamu gücü kullanılmak suretiyle ve kamu hizmetini yürütmek amacıyla, ilgilinin rızası aranmaksızın tek yanlı olarak tesis edilmesidir²⁴. Başka bir deyişle işlem, idari işleme²⁵ sahip olmalıdır. Takip hukuku mevzuatından kaynaklanan kamusal yetkiyi kullanarak, alacaklının hakkını sağlamak şeklinde bir kamu hizmeti yürüten icra dairesinin, çoğunlukla ilgilinin rızası aranmadan tesis ettiği işlemlerin de idari işlem niteliğini haiz olduğunun kabulü gerekir.

İcra işlemleri, bir idari işlem olarak kabul edildiğinde ise idari işleme ilişkin bazı prensiplerin icra işlemleri bakımından da cari olup olmadığı tartışma konusu olacaktır. Zira icranın iadesine ilişkin prosedür, sonradan temeli hukuka aykırı olduğu anlaşılan bir takibe istinaden yapılan icra işlemlerinin, yeni icra işlemleri tesis etmek suretiyle “geri alınmasını” konu almaktadır. Ancak işlemin, geçmişe etkili biçimde ortadan kaldırılmasını düzenleyen “geri alma” kurumu idare hukukuna özgü bir idari geçersizlik sebebi olup²⁶ bunun icra hukuku bakımından da uygulanmasının mümkün olup olmadığı, önemli bir sorun teşkil eder.

²³ BERKİN, s. 34; BİLGE, Umar, İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973; s. 42; SEVİĞ, Vasfi Raşit, Doktrin ve İçtihatlar Açısından Türk İcra ve İflâs Kanunu-İcra, C. I, Ankara 1966, s. 35; ARSLAN, Ramazan, İcra ve İflâs Hukukunda İhalehin Feshi, Ankara 1984, s. 122; YILDIRIM M. Kâmil/DEREN-YILDIRIM, Nevhis, İcra ve İflâs Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2016, s. 5; PEKCANITEZ/SİMİL, s. 26; KARSLI, Adburrahim, İcra ve İflâs Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2014, s. 44; ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel, İcra Dairesi Kararı, Bursa 2017, s. 104. Karş. ONAR, Siddık Sami, *İcra Hukukunda Temel Bilgiler*, İstanbul 1968, s. 35; KURU, El Kitabı, s. 83; YILMAZ, Şerh, s. 42; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 54; ÖZEKES, Muhammet, *İcra Hukukunda Temel Hak ve İlkeler*, Ankara 2009, s. 135; TANRIVER, Süha, *Konkordato Komiseri*, Ankara 1993, s. 122 ve 130; ARSLAN, Aziz Serkan, *İcra Takip İşlemleri*, Ankara 2018, s. 38-39.

²⁴ CANDAN, Turgut, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 6. Bası, İstanbul 2015, s. 78; GÖZÜBÜYÜK, Şeref/TAN, Turgut, *İdare Hukuku*, Cilt II, 9. Bası, Ankara 2017, s. 278; ERKUT, Celal, *İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği*, Ankara 1990, s. 10; ERKUT, Celal, “L'identification de l'acte administratif selon la recavabilité d'un recours pour excès de pouvoir” İÜHF, C. 54, S. 1-4, Y. 2011, s. 106.

²⁵ İdari işlev, bir işlemin idari işlem karakterini belirleyen organik ölçütün karşısında yer alan “fonksiyonel ölçütü” ifade eder. Organik ölçüte göre işleme, idari karakteri veren öğelerden biri de işlemin idari bir makam tarafından yapılması zorunluluğudur. Hâlbuki fonksiyonel ölçüte göre işlemin kamu kudreti kullanan bir otorite tarafından ve kamu hizmeti amacıyla tesis edilmesi idari karakteri haiz olabilmesi için yeterlidir. Bu iki nitelik işleme idari işlev niteliği kazandırdığından, işlemin de idari karakterde değerlendirilmesine olanak verir (ERKUT, Kimlik, s. 63). Bu konudaki Danıştay içtihatları için ayrıca bkz. GÖZÜBÜYÜK/TAN, s. 295 vd.

²⁶ İdari işlemlerin sona ermesi rejiminde sona erme tiyolojileri bulunmaktadır: Yalnızca idare tarafından yapılabilecek işlemin yürürlükten kaldırılması ve işlemin geri alınması işlemleri, yalnızca

İdare hukukuna ilişkin prensiplerin takip hukukunda kıyasen uygulanması sorunu bakımından Umar, icra işlemlerinin birer idari işlem niteliğinde olduğunu ifade etmekte; bununla birlikte idare hukukuna ilişkin prensiplerin icra işlemleri bakımından uygulanmayacağını belirtmektedir²⁷. Buna karşılık Taşpınar Ayvaz, icra işlemlerinin geçersizlik rejimi bakımından süresiz şikâyete tabi kamu düzenini ihlali kurumunun, takip hukukunu idare hukukuna yaklaştırdığını belirtmektedir²⁸. Esasen yazarın bu ifadeleri, idare hukukundaki geçersizlik sebeplerinden biri olan ve süresiz olarak²⁹ iptal davasının konusunu oluşturabilecek “yokluk (nullité)” şeklindeki geçersizlik türünün, icra hukuku bakımından da söz konusu olduğunu kabulü anlamına gelmektedir. Bu durumda idari işlemin geçersizlik rejimine ilişkin hükümlerin icra işlemlerine de uygulanabileceği ifade edilebilecektir.

İcranın iadesi kurumunun hukuki niteliğinin layıkıyla tespit edilebilmesi için idare hukukundaki iptal kararı sonrası idarenin gerçekleştirdiği geri alma prosedürüne müracaat etmek gerekmektedir. Zira icranın iadesinin hukuki niteliği de bir idare hukuku kurumu olan geri alma prosedüründen ibarettir. İdari yargılama hukukunda mahkemenin iptal kararıyla birlikte, iptale konu işlemin “hiç yapılmamış sayılması esası” geçerlidir³⁰. Böylece iptal edilen hukuki işlemin bütün hukuki sonuçları geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılır³¹. Ne var ki birçok hâlde iptal kararıyla birlikte, kararın etkilerinin de geri alınması sonucu doğrudan ortaya çıkmaz³². İptal kararı yalnızca teorik bir etkiye sahip olup iptale konu idari iş-

kazai bir işlem olarak ortaya çıkabilecek yargısal iptal ve bu iki kategoriye girmeyen hükümsüzlük. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. BÜLBÜL, Erdoğan, *İdari İşlemlerin Yürürlükten Kaldırılması*, İstanbul 2010, s. 10 vd.

İdare tarafından bir idari işlemin yürürlükten kaldırılmasında sona erme ileriye etkiliyken işlemin geri alınması geçmişe etkili bir hukuki sonuç yaratır. Bu sebeple idare tarafından yapılan “geri alma işlemi” ile yalnızca kazai merci tarafından gerçekleştirilebilecek “yargısal iptal” aynı hukuki sonucu yaratır ve işlemi yapıldığı tarihten itibaren geçersiz kılarlar (TAN, Turgut, *İdari İşlemin Geri Alınması*, Ankara 1970, s. 11).

²⁷ UMAR, İcra, s. 42.

²⁸ TAŞPINAR AYVAZ, Sema, “İcra İflâs Hukukunda Hükümsüz İşlemler ve Hükümsüzlük”, Prof. Dr. Ramazan Aslan’a Armağan, C.II, Ankara 2015, s. 1542.

²⁹ Yok hükmünde olan bir idari işlemin hukuka aykırılığı ve bu aykırılıkla meydana gelen hukuki sonuçlar öylesine ağırdır ki ilgililer yok hükmündeki idari işleme karşı her zaman iptal davası açabilir (ERKUT, Celal, “İdare Hukukunda Yokluk Teorisi”, İHİD, C. 9, S. 1-3, Y. 1988, s. 85).

³⁰ CHAPUS, René *Droit du contentieux administratif*, 13e édition, Paris 2008, s. 1103.

³¹ GÖZLER, Kemal, *İdare Hukuku*, C. I, 2. Bası, Bursa 2009, s. 1002.

³² Gözübüyük bu hususu değinirken idarenin müspet ve menfi kararları arasında bir ayırım yapmaktadır. Yazara göre idarenin müspet kararlarının iptaline ilişkin kararlar çoğu hâlde idare bir işlem tesis etmeksizin kendiliğinden sonuç doğurur. Gerçekten de bir memur hakkında verilen disiplin cezasının iptali kararı gibi kararlarda idarenin yeni bir işlem tesis etmesine gerek yoktur. Bir genel düzenleyici işlemin iptalinde de tereddütsüz olarak aynı kural geçerlidir. Ancak idarenin menfi bir işleminin iptalinde ise idarenin mevcut hukuki durumun iadesi için işlem tesis etme zorunluluğu ortaya çıkar. Zira bu durumda iptal kararına konu olan idari işlem, idarenin ilgilinin talebine ilişkin ret kararıdır (GÖZÜBÜYÜK, Şeref, *Yönetmelik Yargı*, 19. Bası, Ankara 2004, s. 251-252).

lemle ortaya çıkan sonuçların hukuki sebebinin bertarafını sağlar. İptal kararının gerçek anlamda geçmişe etkili sonuç doğurabilmesi için idarenin karara uygun olarak belirli geri alma işlemlerini gerçekleştirmesi gerekir. Bu işlemlerin amacıysa, davacı hukuk süjesinin iptal edilen işlem öncesi hukuki durumunun tesis edilebilmesidir³³. Ancak bu şekilde davacı hukuk süjesinin iptal kararıyla etkilenen hukuki durumu, iptal kararından önceki hâle iade edilebilir³⁴.

Kanaatimizce idari yargılama hukukundaki iptal davaları için geçerli olan bu esaslar, icranın iadesi kurumunun da temelini oluşturmaktadır. Nasıl ki idari yargılama hukukunda idari işlemin iptaliyle birlikte bu işlemin meydana getirdiği hukuki sonuç, dayanaksız kaldığı için iade edilmek zorundaysa³⁵; kanun yolu mahkemesi tarafından ilamın hukuka aykırılığı tespit edilip derece mahkemesi tarafından bu tespite uygun yeni bir karar verilmesi durumunda, eski ilama dayalı olarak başlatılan haksız takibin sonuçları da iade edilmelidir. Bu takip, temelini oluşturan ilamın hukuka aykırı olmasından dolayı, baştan itibaren dayanaksızdır. Artık hukuka aykırı takibin sonuçları, işlemleri teknik anlamda birer idari işlem olan icra dairesi tarafından geri alınmalıdır. İşte kanun koyucu bu geri alma prosedürünü İİK m.40/f.II hükmünde açıkça düzenlemektedir. Bu düzenlemenin teorik kaynağıysa idari yargılama hukukundaki iptal davasına ilişkin prensiplerdir³⁶. Nitekim icranın iadesinin bir geri alma prosedürü olması, kurumun yukarıda zikredilen amacı eski hale iadeyle doğrudan bağlantılıdır. Şüphesiz icranın iadesinin eski hâle iadeyi sağlama amacıyla bağlantılı olan geri alma prosedürü şeklindeki hukuki niteliği, kurumun hukuki sonuçlarının da bu çerçevede tartışılmasını zorunlu kılmaktadır.

³³ ONAR, Sıddık Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C. III, 3. Bası, İstanbul 1966, s. 1998. Chapus bu hususu, geçmiş hukuki durumun yeniden inşası olarak kavramsallaştırmaktadır (CHAPUS, s. 1122 vd.).

³⁴ Bu duruma örnek olarak memurların görevden uzaklaştırılmasına ilişkin idari işlemler verilebilir. Şayet ilgili idari işlem iptal edilirse memurun görev başında geçmediği süre boyunca yararlanmadığı mali haklar idare tarafından iade edileceği gibi hizmet rejimine ilişkin terfi gibi hakları bakımından idare tarafından işlem tesis edilmesi zaruridir. Bu konuda bkz. ULUER, Yıldırım, *İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları*, Ankara 1970, s. 31 vd.; CHAPUS, s. 1123 vd.

³⁵ GÖZÜBÜYÜK/TAN, s. 573.

³⁶ 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nda idare hukukunda idari işlemin geçersiz sayılmasına ilişkin prensiplerin açıkça düzenlendiği tek hâl icranın iadesi değildir. Öyle ki Kanun'un paraya çevirmeye ilişkin düzenlemelerinde bir icra işlemi olan "ihale" işleminin belirli şartlar altında icra dairesi tarafından geri alınacağı düzenlenmektedir. Buna göre mal kendisine ihale edilen alıcıya satış bedelini ödemesi icra dairesi tarafından taşınır satışı için yedi gün, taşınmaz satışı için on günlük süre verilir ve bu süre sonunda alıcı tarafından satış bedeli ödenmezse ihale icra dairesi tarafından kaldırılır (İİK m.118, m.130 ve m.138). Her ne kadar İİK m.133 hükmünde ihale işleminin "kaldırılacağı" ifade edilmişse de bu ifade teknik anlamda doğru değildir. Zira bu hâlde ihale işlemi geçmişe etkili olarak ortadan kalkar (ARSLAN, İhale, s. 56). Bu durumda ihale işlemi hiç gerçekleşmemiş olur. Kanun belirli hâllerde idare hukukuna ilişkin bu prensipleri açıkça düzenleme gereği duymuştur. Şüphesiz bu şekildeki düzenlemeler idare hukukuna ilişkin prensiplerin takip hukuku bakımından uygulanması fikrine de pozitif temel teşkil etmektedir.

3. İcranın İadesinin Bir Geri Alma Prosedürü Olmasının Sonuçları

A. Genel Olarak

İcranın iadesinin hukuki niteliği konusundaki görüş farklılıkları, uygulanacak hükümler konusunda da farklı sonuçlara varılmasına sebep olmaktadır. İcranın iadesi bakımından uygulanacak hükümlerin bu kadar tartışılmasının temelinde 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'ndaki düzenlemelerin kapsamlı olmaması yatmaktadır. Gerçekten Kanun'daki düzenleme takibe dayanak oluşturan ilamın şekli anlamda kesinleşmiş yeni bir kararla hukuka aykırı hâle gelmesiyle icranın iade olunacağına ilişkindir. Bunun dışında doktrinde ve uygulamada tartışılan hususlara ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak Kanun'da bunlara ilişkin düzenlemelerin olmaması, kurumun hukuki niteliği üzerinden ilgili sorunlar bakımından uygulanacak prensiplerin veya normların tespitine engel değildir.

İcranın iadesi prosedürüne uygulanacak hükümler bakımından değerlendirilmesi gereken üç sorun mevcuttur. İlk sorun icra dairesinin icranın iadesi için re'sen karar alıp iadeyi sağlayabilme imkânının mevcudiyetidir. Bunun dışında icranın iadesinin tabi olduğu süre de icranın iadesinin hukuki niteliğiyle bağlantılı bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Nihayet tartışılması gereken diğer bir noktaysa doktrin ve uygulamada hâlen ihtilafli bulunan, iade alacağı için işletilecek faizin başlayacağı tarihtir.

B. İcranın İadesi Kararının İcra Dairesince Re'sen Alınma İmkânı

İcranın iadesi kararının icra dairesi tarafından re'sen alınabilme imkânının mevcut olup olmadığı doktrin ve Yargıtay tarafından üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Doktrinde çoğunlukla icranın iadesinin mümkün olduğu hâllerde borçlunun sebepsiz zenginleşmeden kaynaklı iadeye yönelik dava açıp açamayacağı tartışılmaktadır³⁷. Buna karşın Yargıtay, icranın iadesine ilişkin prosedürün ancak borçlunun bu yöndeki talebini icra dairesine ibraz etmekle başlayacağını kabul etmektedir³⁸. İcra dairesi tarafından icranın iadesine re'sen karar verilip verilemeyeceği hususunda doktrinde tartışmanın olmamasının sebebi tasarruf ilkesidir. Tasarruf ilkesi, medeni usul hukukunun yanında takip hukukunda da uygulanır³⁹. Gerçekten de ilk bakışta icranın iadesi prosedürünün başlayabilmesi

³⁷ Borçlunun ayrıca sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan bir iade talebiyle dava açmasında hukuki yararı olmadığı konusunda bkz. KURU, El Kitabı, s. 931; UYAR, İlamlı Takipler, s. 524; TANRIVER, İlamlı İcra, s. 184; MUŞUL, İcra, s. 954; TAŞPINAR AYVAZ, İcranın İadesi, s. 394; AKKAYA, s. 693; ARSLAN, İcranın İadesi, s. 14.

³⁸ "... Somut uyumsuzlukta; dava konusu para, davacıdan ilama dayalı olarak icra marifetiyle tahsil edildiğine göre bu durumda davacının dava açmasına veya takip yapmasına gerek olmaksızın ilgili icra müdürlüğüne müracaatla icranın eski haline getirilmesini talep etmesi yeterli ve gerekli olup, bu nedenle açtığı işbu davada hukuki yararı bulunmamaktadır..." Yargıtay 3. HD, T. 05.12.2019, E. 2019/1264, K. 2019/9753. Aynı yönde bkz. Yargıtay 11.HD, T. 29.4.2019, E. 2018/1704, K. 2019/3217.

³⁹ YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 4.

için borçlu tarafından ileri sürülen bir talebin varlığı takip hukuku prensiplerine uygun gözükmemektedir. Zira icranın iadesi bir yönüyle hukuki çare niteliğindedir. Hukuki çareler ise ancak ilgilinin talebi üzerine işlerlik kazanır⁴⁰. Öyle ki bu kuralın istisnası niteliğinde olan re'sen harekete geçme ilkesi, çoğunlukla aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda ve istisnai hâllerde uygulanmaktadır⁴¹.

Yukarıda zikredildiği üzere icranın iadesi, Kanun tarafından açıkça düzenlenmiş bir geri alma prosedürüdür. Bu prosedürün taleple de işlerlik kazanması ve borçluyu haksız takibin sonuçlarından korumaya çalışması, icranın iadesi kurumunun çare karakterine sahip olduğunu gösterir. Ancak icranın iadesi, geri alma prosedürü olmakla, Kanunda icra dairesine tanınmış bir görev ve yetki karakterini taşımaktadır⁴². Bu sebeple icranın iadesi kurumu, yalnızca bir hukuki çare olarak değerlendirilemez.

Bununla bağlantılı olarak icranın iadesi prosedürünün ne şekilde cereyan ettiği nin incelenmesi gerekmektedir. İcranın iadesi, alacaklının ilamlı takip başlattığı aynı dosya üzerinden⁴³ ve alacaklıya iadeye ilişkin bir muhtıra gönderilmesi suretiyle gerçekleşir⁴⁴. İadenin aynı dosya üzerinden gerçekleşmesiyle esasen lehine iade gerçekleşen kişi, önceki takibin borçlusudur. Başka bir deyişle icranın iadesi prosedürünün başlamasıyla borçlu, takip alacaklısı sıfatını haiz olmaz. Hâlbuki tasarruf prensibi hukuk süjesinin hakkı üzerindeki hâkimiyetinden kaynaklanır⁴⁵. İcranın iadesinin şartları oluştuğu anda ise icra dairesi alacaklıya icra emri değil; iadeye ilişkin bir muhtıra göndermektedir⁴⁶. Burada yalnızca sebepsiz zenginleşmeye benzer şekilde malvarlığı hukuka aykırı surette azalan iade alacaklısının iade talebi söz konusu değildir. Borçlunun malvarlığı cebri icra prosedürü sonucunda azalmakta; iadenin şartlarıysa

⁴⁰ MERİÇ, Nedim, *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Ankara 2011, s. 91.

⁴¹ TANRIVER, Süha, *Türk Aile Mahkemeleri*, Ankara 2014, s. 71.

⁴² "... Aynı Kanunun "İcranın İadesi" başlıklı 40/2. maddesi, "bir ilâm hükmü icra edildikten sonra bölge adliye mahkemesince kaldırılır veya yeniden esas hakkında karar verilir ya da Yargıtayca bozulup da aleyhine icra takibi yapılmış olan kimsenin hiç veya o kadar borcu olmadığı kesin bir ilâmle tahakkuk ederse, ayrıca hükmü hacet kalmaksızın icra tamamen veya kısmen eski hâline iade olunur". hükmünü içermektedir. **Açıktır ki, burada, icra müdürüne kanun tarafından verilmiş, özel bir görev ve daha da önemlisi cebri icra gücünün kullanılması kapsamındaki bir yetki söz konusudur.** İcra Müdürü, dayanağı ve şekli ne olursa olsun, girişilmiş bir icra takibinde, borçludan tahsil edilen paranın, tahsili gerekenden daha fazla olduğunu hesap sonucunda belirlediği durumlarda, cebri icra gücünü kullanarak, fazla tahsilatı borçluya geri verecektir..." Yargıtay HGK, T. 22.6.2011, E. 2011/367 K. 2011/439.

⁴³ "... İlk'nın 40. maddesinin 2. fıkrasında yer alan düzenleme uyarınca; ödenen paranın, **aynı takip dosyasından** istenmesi gerekmekte olup, iadesi gereken para yönünden ayrı bir takip yapılmasında alacaklının hukuki yararı bulunmadığı hususunun re'sen dikkate alınması gerekir..." Yargıtay 12.HD, T. 27.9.2018, E. 2018/3755, K. 2018/8831.

⁴⁴ MUŞUL, İcra, s. 953; TAŞPINAR AYVAZ, İade, s. 394.

⁴⁵ Nitekim usuli talebin niteliği ve kapsamı itibarıyla maddi talebi de içine alması talep sonucuyla maddi hukuktaki hakkın bağlantısını kuvvetlendirmektedir. Bu yönüyle tasarruf ilkesi de hem usuli talebi hem de maddi talebi kapsamakta ve niteliği gereği maddi hukukla bağlantılı hâle gelmektedir. Bu konuda bkz. MERİÇ, s. 111.

⁴⁶ TAŞPINAR AYVAZ, İade, s. 394.

takibin dayanağı olan ilamın açıkça hukuka aykırı olduğunun tespit edildiği anda gerçekleşmektedir. Malvarlığının cebri icra marifetiyle azaltılmasıyla ve iade şartlarının gerçekleşmesiyle birlikte, takip hukuku karakteri taşıyan bir iade hakkı doğmaktadır.

İade hakkı, karakter olarak, kamusal bir hak niteliğindedir. Zira iade hakkı takip hukuku kuralları çerçevesinde, İİK m.40/f.II hükmüne göre doğar⁴⁷. Aynı anda özel hukuk kaynaklı bir iade alacağının doğup doğmayacağı tartışmasını da bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. İİK m.40/f.II hükmü kapsamında doğan iade hakkının şartlarıyla sebepsiz zenginleşmeden doğan iade alacağının şartları, aynı anda gerçekleşmiş olabilir. Gerçekten de haksız ilamlı takibin bir para alacağına yahut taşınır teslimine hasredildiği durumlarda, borçlu tarafından paranın ödenmesi veya taşınırın teslim edilmesiyle takip borçlusu aynı zamanda sebepsiz zenginleşme kaynaklı bir iade alacağına sahip olur⁴⁸. Ancak bu husus, İİK m.40/f.II çerçevesinde doğan iade hakkı ile sebepsiz zenginleşmeden doğan iade alacağının, birlikte değerlendirilmesine imkân vermez⁴⁹. Zira iade hakkı, takip hukukuna özgü kamusal bir hak karakterindedir. Öyle ki iade hakkının gerçekleştirilebilmesinin çerçevesi medeni usul ve takip hukuku kurallarına göre belirlenir. Burada sebepsiz zenginleşme hükümlerine yer yoktur⁵⁰. Borçlunun malvarlığının önceki ve sonraki

⁴⁷ Yargıtay açıkça "iade hakkı" kavramını kullanmamakla beraber bazı kararlarında İİK m.40/f.II hükümlerine göre gerçekleşen iadenin açık bir takip hukuku kurumu olduğunu vurgulamaktadır: "... İİK'nın 40/f-II. maddesinde düzenlenen icranın iadesi prosedürü bir ilama dayanılarak takip borçlusundan alınıp takip alacaklısına ödenen tutarın takip dayanağı ilamın bozulması ve takip konusu alacağın haksızlığının daha sonra kurulup kesinleşen bir hükümlerle saptanması halinde ayrıca hükme hacet kalmaksızın takip alacaklısından icra dairesi marifetiyle ve gereğinde cebri icra yoluyla geri alınıp takip borçlusuna **iadesini temine matuf bir takip hukuku yöntemidir...**" Yargıtay 11. HD., T. 22.11.1990, E. 1989/6774, K. 1990/7483.

⁴⁸ Burada sebepsiz zenginleşmenin, zenginleşme, zenginleşmenin geçerli bir sebebe dayanmaması ve fakirleşme koşullarının tümü gerçekleşmektedir. Sebepsiz zenginleşmenin koşulları için bkz. ÖZ, Turgut, *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme*, İstanbul 1990, s. 22 vd.

⁴⁹ KURU, Şerh, s. 2242; UYAR, Bozma, s. 40; Aksi kanaatte bkz. ANTALYA, s. 583; OLGAÇ, Senai, *İcra-İflâs*, C. I, Ankara 1978, s. 290.

⁵⁰ Öz, iadenin Kanunda ayrıca düzenlendiği hâllerde, sebepsiz zenginleşmenin ancak ilgili hükmün kapsamının dışında kalan iade alacağı bakımından uygulanabileceğini belirtmektedir (ÖZ, s. 74-75). İcranın iadesi ise takip hukuku prosedürü içerisinde iadeye ilişkin olarak düzenlenmiş özel bir iade prosedürüdür. Bu hâlde icranın iadesi bakımından da sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğini ifade eden görüş bir anlığına kabul edildiğinde dahi, buradaki uygulamanın doğrudan değil ancak kıyasen olabileceği düşünülecektir. Ancak Türk Borçlar Kanunu da dahil olmak üzere herhangi bir özel hukuk mevzuatının takip hukuku kurumları bakımından kıyasen uygulanmasının önünde başka bir sorun daha bulunmaktadır. Türk Borçlar Kanunu'nu ve diğer özel hukuk mevzuatının, kıyasen uygulanmasına salık veren düzenleme esasen 4721 sayılı TMK m.5 hükmüdür. Hükme göre Türk Medeni Kanunu'nun ve Türk Borçlar Kanunu'nun genel nitelikli hükümleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde **özel hukuk ilişkilerine** kıyasen uygulanacaktır. Ancak her ne kadar özel hukuk kaynaklı hakların yerine getirilmesini düzenlese de takibe ilişkin kurumlar kamu hukuku karakterlidir (YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 5). Zira takibin hukukun temelinde zorlayıcı karakter ve tek yanlı karakteri haiz cebri icra işlemleri bulunmaktadır. Bu hâlde sebepsiz zenginleşme de dâhil olmak üzere, Türk Borçlar Kanunu'nun hiçbir hükmü kanaatimizce takip hukuku kurumlarına kıyasen dahi uygulanamaz.

durumu hiçbir şekilde dikkate alınmaksızın takibin hukuka aykırı oluşunun kesin olarak tespit edilmesi, icranın iadesinin tek koşulu olarak ortaya çıkar. Ayrıca belirtmek gerekir ki iade hakkının mevcut olduğu her durumda sebepsiz zenginleşme kaynaklı bir iade alacağı da mevcut değildir. Zira icranın durması ve icranın iadesini düzenleyen İİK m.40 hükmü, bütün ilamlı takip türleri bakımından ortak olarak uygulanır⁵¹. Örneğin tahliyeyi içeren ilamlar bakımından da şartların oluşmasıyla da İİK m.40/f.II hükmü uygulanacak ve icra iade edilecektir⁵². Hâlbuki bu hâlde sebepsiz zenginleşmenin şartlarının gerçekleştiğinden söz edilemez.

Hukuka aykırı ilama dayanılarak başlatılan takip, bu hukuka aykırılık sonradan anlaşılabilir olsa bile kamu düzenini ihlal eder. Bu husus, ilamla takip arasındaki sıkı bağlantının ve ilamlı takipte, borçlunun itiraz gibi takibi durdurucu etkiye sahip muhalefet imkânlarından yoksun olmasının doğal sonucudur. Nasıl ki ilama aykırı surette düzenlenmiş bir icra emri veya ilama dayanmayan bir ilamlı takip, kamu düzenini ihlal etmekteyse; hiçbir itiraz imkânına sahip olmadığı haksız takip sebebiyle borçlunun malvarlığının azaltılması da kamu düzenini ihlal eder. Böylelikle iade hakkı, hukuka aykırı takiple oluşan kamu düzenine aykırı sonucun geri alınmasını içeren kamusal bir hak olarak tanımlanabilir.

Özetleyecek olursak iade hakkı, sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan iade alacağının aksine özel hukuk değil; ancak kamu hukuku karakterlidir. Bunun dışında iade hakkı, yalnızca ilamlı takibin borçlusunun hukuka aykırı surette azalan malvarlığının denkleştirilmesini konu almaz. Aynı zamanda ilam ve ilamlı takip arasındaki sıkı bağlantı sebebiyle kamu düzenini ihlal eden sonucun geri alınması temeline de dayanır. İade hakkının karakteri ve konusuysa takip hukukunda da geçerli olan tasarruf ilkesinin mutlak biçimde uygulanmasının önüne geçer. Bu durumda kamu hukuku karakterli olan ve kamu düzenine aykırılığı gidermeyi amaçlayan iade hakkı, icra dairesi tarafından re'sen de gerçekleştirilebilecektir.

C. İcranın İadesi Talebi ve Kararının Bağlı Olduğu Süre

İcranın iadesi hem bir geri alma prosedürü hem de bir hukuki çare karakterindedir. Böylelikle icranın iadesi, borçlu tarafından da talep edilebileceği gibi icra dairesince de re'sen iade kararı alınabilir. Bu hâlde icranın iadesinin tabi

⁵¹ YILMAZ, Şerh, s. 230.

⁵² "... İİK'nin 40/2 maddesindeki düzenleme uyarınca bir ilam hükmü icra edildikten sonra Bölge Adliye Mahkemesince kaldırılır veya yeniden esas hakkında karar verilir yada Yargıtay'ca bozulup da aleyhine icra takibi yapılmış olan kimsenin hiç veya o kadar borcu olmadığı kesin bir ilamla tahakkuk ederse ayrıca hükme hacet kalmaksızın icra tamamen veya kısmen eski haline iade olunur. Yukarıda anlatılanların ışığında somut olaya gelince; itirazın kaldırılması ve tahliye istemli uyuşmazlıkta mahkemenin, dairesinin kararın tahliyeye ilişkin kısmının bozulmasından önce mahkemece 17.04.2013 tarihli karar ile kiralananın tahliyesine karar verildiği söz konusu kararın icraya konularak 27.05.2013 tarihinde tahliyenin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. **Ancak tahliye kararının bozulmasıyla İİK'nin 40. Maddesi uyarınca icranın iade edilerek kiralanan kiracı davalıya iade edilebileceğinden...**" Yargıtay 6.HD, T. 19.12.2016, E. 2016/154, K. 2016/7610.

olduğu süre hem borçlunun talebi hem de icra dairesince re'sen alınacak iadeye ilişkin karar bakımından değerlendirilmelidir. Doktrin deyse icranın iadesine talep üzerine karar verilebileceği ifade edildiğinden, icranın iadesine ilişkin süre yalnızca borçlunun buna yönelik talebi için değerlendirilmiştir.

Doktrindeki çoğunluk görüşüne göre icranın iadesi talebinin tabi olduğu süre, hukuki nitelik olarak bir zamanaşımı süresidir⁵³. Yargıtay da aynı kanaati taşımaktadır⁵⁴. Doktrindeki temel ayrılık Türk Borçlar Kanunu'nun zamanaşımına ilişkin uygulanacak hükümlerine ilişkindir.

İcranın iadesinin hukuki temelini, borçlar hukukunun sebepsiz zenginleşme kurumu üzerinden açıklayan görüşe göre; iade talebi için sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan iade talebine ilişkin zamanaşımı hükümleri uygulanır (TBK m.82)⁵⁵. İlgili hükümler icranın iadesine ilişkin talep hakkına uygulandığında, borçlunun takip konusu ilamın kesin bir şekilde ortadan kalktığını öğrendiği tarihten iki yıl içinde iade talebinde bulunması gerekecektir (TBK m.82/f.I).

Kanunda iade talebine ilişkin hiçbir hüküm bulunmamasından hareket eden diğer görüşse iade talebi için sebepsiz zenginleşme hükümlerinin kıyasen uygulanamayacağını; ancak bu hâlde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen genel zamanaşımı süresi olan on yıllık sürenin, iade talebi bakımından cari olduğunu belirtmektedir (TBK m.146)⁵⁶. Başka bir görüşse Kanun'da icranın iadesi kurumu bakımından herhangi bir düzenleme getirilmemesinin, bir bilinçli kanun boşluğu anlamına geldiğini kabul ederek iade talebinin herhangi bir süreye tabi olmadığını ifade etmektedir⁵⁷.

İcranın iadesi talebi bakımından söz konusu olan sürenin tespit edilebilmesi için öncelikle bu sürenin hukuki niteliği değerlendirilmelidir. Zira ancak bu sürenin hukuki niteliği tespit edildikten sonra iade talebi ve iade kararına ilişkin olarak bir hükmün kıyasen uygulanması gündeme gelebilir. Doktrinde çoğunluk görüşü iade talebi ve kararı bakımından söz konusu sürenin zamanaşımı süresi olduğunu ifade etmekle birlikte uygulanacak zamanaşımı süresinin niteliği tartışmalıdır. Bu hususta sürenin konusu olan talebin ve kararın hukuki niteliğine

⁵³ SEVİÇ, s. 114; ANTALYA, s. 583; TANRIVER, İlamlı İcra, s. 187; TANRIVER, İcranın İadesi, s. 294; AKKAYA, s. 693; ARSLAN, İcranın İadesi, s. 105; ÇELİK, s. 148; KAÇAK, Nazif, İlamlı İcra, 2. Bası, Ankara 2007, s. 550.

⁵⁴ "... Davacı belediye ile davalı şirket icra takibinin borçluları olup aralarında sözleşmeden veya kanundan doğan müteselsil borçluluk durumunun bulunmadığı mahkeme kararıyla sabittir. Adı geçen taraflar arasında müteselsil borçluluk durumu mevcut olmadığından ve davalı belediye icra dosyasına yapmış olduğu ödemeyi **icranın iadesini isteyerek zamanaşımı süresince** her zaman geri alabileceğinden..." Yargıtay 15.HD, T. 3.12.2015, E. 2015/3779, K. 2015/6154.

⁵⁵ ANTALYA, s. 583 vd.; SEVİÇ, s. 114; KAÇAK, s. 550.

⁵⁶ TANRIVER, İlamlı İcra, s. 187; TANRIVER, İcranın İadesi, s. 294; TAŞPINAR AYVAZ, İade, s. 395; AKKAYA, s. 693; ARSLAN, İcranın İadesi, s. 105; ÇELİK, s. 148.

⁵⁷ UYAR, Bozma, s. 40; UYAR, İlamlı Takipler, s. 527.

dikkat edilmelidir. Hangi görüş çerçevesinde değerlendirilirse değerlendirilsin icranın iadesine ilişkin talebin, icra hukukuna ilişkin bir talep olduğu konusunda tereddüt yoktur. Zira borçlu, sebepsiz zenginleşmeden doğan bir iade alacağına istinaden mahkemeden talepte bulunmamaktadır. İade talebi, 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu hükümlerinden doğmakta olup nitelik olarak takip hukukuna ilişkin bir talep karakterini haizdir. Başka bir ifadeyle sürenin konusu bir alacak hakkı değil; aksine takip hukukuna özgü bir taleptir. Hâlbuki zamanaşımı süresinin konusunu sadece alacak hakkı oluşturabilir⁵⁸. Usuli talepler veya takip hukuku karakteri taşıyan talepler için zamanaşımı süresinin işleminin imkânı bulunmamaktadır⁵⁹. Usul hukuku⁶⁰ ve takip hukuku⁶¹ bakımından bir hakkı sona erdiren süre, hak düşürücü süreden başka bir karakter taşıyamaz.

Bu hâlde icranın iadesi talebi ve kararının tabî olacağı süre, bu sürenin sonucunda iade hakkının ortadan kalkması sonucu meydana geleceği için, bir hak düşürücü süre niteliğinde olacaktır. Zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hukuki niteliği ise birbirinden tamamen farklıdır⁶². Zamanaşımına ilişkin prensipler

⁵⁸ TUNÇOMAĞ, Kenan, *Türk Borçlar Hukuku*, C. I, İstanbul 1976, s. 1233; ERDEM, Mehmet, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, İstanbul 2010, s. 15; WYSS, Jean Albert, "Quelques Problemes de p r emption et de prescription", JdT 1973 I 258 (JdT 1973), s. 258; ÖZKAYA, Eraslan, * zel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü S reler*, Ankara 2012, s. 186; ERGENEKON, Yılmaz, *Türk Borçlar Hukukunda Müruru Zaman'ın Kat'i*, Ankara 1960, s. 7; TERCİER, Pierre/PİCHONNAZ, Pascal/DEVELİOĞLU, H. Murat, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2016, s. 483.

⁵⁹ Bu konuda bkz. TOK, Ozan, "Zamanaşımı Definin İleri Sürülmesinin Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı  er evesinde Sınırlandırılması", MÜHF-HAD, İstanbul 2015, C. 21, S. 1, s. 252 vd.

⁶⁰ Nitekim usul hukukundaki düzenlenen "kesin süreler" olarak hak düşürücü süre karakterini haizdir. Medeni usul hukukundaki kesin sürelerle ilgili olarak bkz. EJDER, Yılmaz "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda S reler", Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8,  zel Sayı (Prof. Dr. Aydın Zevkililer'e Armağan), Y. 2013, s. 3172 vd.

⁶¹ Takip hukukunda icra ve iflâs daireleri için  ng r lm ş olan süreler hak düşürücü süre karakterinde değildir. Ancak taraflar için getirilmiş olan s relerin büyük bölümü hak düşürücü süre karakterindedir. Örneğin Şikâyet yoluna müracaat, itirazın kaldırılmasını veya iptalini talep etme, haciz ve satış isteme süreleri gibi bütün süreler hak düşürücü karakteri haizdir. Bu konuda bkz. UYAR, Talih, *İcra Hukukunda S reler*, TBB Dergisi, S. 55, Y. 2004, s. 256.

⁶² Karş. SEROZAN, RONA, *Sözleşmeden Dönme*, 2. Bası, İstanbul 2007, s. 424, dn. 21. Yazar, zamanaşımı süresi ile hak düşürücü süre arasında herhangi bir nitelik farkı olmadığını ifade etmektedir. Yazara göre iki süre arasındaki fark nitelikten ziyade nicelik bakımından ortaya çıkar. Öyle ki zamanaşımı süreleri alacaklının haktan daha fazla istifade etmesi gereken hâlleri içerdiği için hak düşürücü süreye göre daha uzundur. Bunun dışında yalnızca hak düşürücü s relerin kamu düzenini veya kamu yararını koruma amacı taşıdığı kanısı da yanlıştır. Zira zamanaşımı süresi de benzeri amaçları bünyesinde barındırır. Yazar, hak düşürücü sürenin mahkemece re'sen dikkate alınması ancak zamanaşımı süresinin bir def'i yoluyla ileri s r ld ği için hâkim tarafından re'sen dikkate alınamamasının, iki kurum arasında önemli bir farka yol açmayacağını belirtmektedir. Zira medeni usul hukukundaki tasarruf ilkesi gereği, davalı hak düşürücü süreden feragat ederek, davacının talebinin mahkeme tarafından görülmesini sağlayabilir (SEROZAN, s. 424-425, dn. 21). Belirtmek gerekir ki taraflar ancak üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri hususlar bakımından usul  işlem veya takip işlemi yapabilirler. Özel hukuktaki hak düşürücü s relerden farklı olarak medeni usul hukuku ve takip hukukundaki hak düşürücü süreler, kamu yararı veya kamu düzenini koruma m lahazalarıyla tesis edilmiştir. Örneğin takip hukuku bakımından

hak düşürücü süreler bakımından kıyasen dahi uygulama alanı bulamazlar⁶³. Hâl böyleyken bir takip hukuku talebi karakterindeki icranın iadesi talebi ve kararı için, özel hukuk kurumu olan ve alacak haklarını konu alan zamanaşımı süresine ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün değildir.

İcranın iadesiyle ilgili Kanunda herhangi bir süre öngörülmediği için iade talebinin süreye tabi olmadığını ifade eden görüşse, alacaklının hukuki durumunun belirsizleşmesine neden olabilir. O hâlde icranın iadesi talebi veya icranın iadesi kararı bakımından bir hak düşürücü sürenin söz konusu olması, gerek alacaklının hukuk alanının belirgin kılınması gerekse de icra organlarının görevlerini layıkıyla yerine getirilmesi bakımından zorunludur.

İcra ve İflâs Kanunu'nun hükümleri değerlendirildiğinde ihalenin feshini düzenleyen İİK m.134/f.VII hükmündeki bir yıllık üst sürenin, borçlunun iade talebi veya icra dairesinin iade kararı bakımından da uygulanması gerektiği düşünülebilir. İlgili hükme göre ihale işlemi, herhâlde ihale tarihinden itibaren bir yıl içinde kesinleşmektedir (İİK m.134/f.VII). Bir yıllık sürenin temelinde ise ihaleye ve takip prosedürüne olan güveni sağlamak yatar⁶⁴. Nitekim bir yıllık süreyi düzenleyen İİK m.134/f.VII hükmünün, takibe olan güveni tesis ederek hukuki istikrarı sağlamak için yaptırım süresiz şikâyet olan kamu düzenine aykırı icra işlemleri bakımından da uygulanması gerektiği ifade edilmektedir⁶⁵. Bu durumda hukuki istikrar ilkesi gereği, kamu düzenine aykırı icra işlemlerine karşı takibin sona ermesinden itibaren en geç bir yıl içinde şikâyet yoluna müracaat edebilecektir⁶⁶. Kanaatimizce aynı gerekçeyle İİK m.134/f.VII hükmünde düzenlenen bir yıllık süre, icranın iadesi talebi ve icranın iadesi kararı için de söz konusu olmalıdır. Zira ilgili hüküm, ihale ile sonuna gelmiş bir takibin, ihalenin feshi yargılamasında yeniden muhakeme edilmesi için nihai süre sınırını belirlemektedir. İcra ve İflâs Kanunu'nun sistematik yorumu yapıldığında sona eren bir takibe ilişkin işlemlerle alakalı olarak yeniden muhakeme ve icra işlemi gerçekleştirilebilmesi için tek süre, İİK m.134/f.VII hükmüyle tesis edilmiştir. İcranın iadesinin şartlarının gerçekleşmesiyle alacaklının başlatmış olduğu ilamlı takip *ipso iure* sona

haciz veya satış isteme süresini geçiren alacaklının bunlara yönelik talebi icra dairesi tarafından reddedilir. Bu durumda borçlu, ilgili taleplere rıza gösterse dahi icra dairesi bu talepleri reddetmek zorundadır. Zira buradaki süreler yalnızca borçlunun hukuki durumundaki muğlaklığı engellemek amacıyla değil; aynı zamanda adli teşkilatın bir parçası olan icra dairesinin, faaliyetlerini layıkıyla yerine getirebilmesi için tesis edilmiştir. Benzer örnekler birçok usul ve takip hukuku kurumu için verilebilir.

⁶³ VIONNET, Guillaume, *L'Exercice des droits formateurs*, Zurih 2008, s. 297; TUNÇOMAĞ, s. 1235; ERDEM, s. 28.

⁶⁴ ARSLAN, İhale, s. 171; MUŞUL, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi*, Ankara 2016, s. 447.

⁶⁵ BELGESAY, Mustafa Reşit, *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi*, C. 1, İstanbul 1958, s. 61; POSTACIOĞLU, İlhan E., *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul 1982, s. 67-68; PEKCANITEZ/SİMİL, s. 152.

⁶⁶ UYAR/UYAR/UYAR, s. 380.

ermekte ve aynı dosya üzerinden iade gerçekleşmektedir. Başka bir deyişle iade, takibin sona erdiğinin kesin bir şekilde tespit edilmesiyle gerçekleşir. O hâlde iade talebi ve iade kararı için söz konusu olacak bir yıllık hak düşürücü süre, icranın iadesinin şartlarının oluştuğu; buna göre ilamlı takibe dayanak oluşturan ilamı ortadan kaldıran yeni ilamın kesinleştiği tarihten başlayacaktır.

D. İade Alacağı İçin Faizin İşleyeceği Tarih

İade hakkının konusunu belirli bir miktar paranın oluşturduğu durumlarda, iade alacağına ilişkin faizin hangi tarihten itibaren işleyeceği önemli bir sorun olarak ortaya çıkar. Doktrinde konuyla ilgili üç görüş mevcuttur. Yargıtay'ın ise bu konuda istikrarlı içtihatları bulunmamaktadır.

Bir görüşe göre, faiz alacağı yeni yargılamada verilen kararın (ilamın) kesinleşmesiyle birlikte muaccel olur ve bu tarihten itibaren işlemeye başlar⁶⁷. Diğer bir görüşe göre ise İİK m.40/f.II hükmünde icra dairesine faiz hesaplama yetkisi verilmediği için icra dairesinin faiz hesaplama yetkisi bulunduğu şüphelidir⁶⁸. Bu durumda borçlunun kendisi tarafından ödemenin gerçekleştiği veya mahcuz mallarının paraya çevrilerek alacaklıya ödendiği tarihten itibaren meydana gelen zararı için dava açması gerekmektedir⁶⁹.

Doktrinde diğer bir görüşe, faizin icra dairesi tarafından alacaklıya gönderilen muhtıranın tebliğinden itibaren başlayacağını ifade etmektedir⁷⁰. Esasen bu görüş, icranın iadesi kurumu bakımından Türk Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanmasını savunan görüşle de tutarlıdır⁷¹. Zira bu hâlde takip alacaklısı, yeniden yapılan yargılama sonundan verilen karar kesinleşene kadar sebepsiz zenginleştiği kesinleşmediğinden iyi niyetli zenginleşen konumundadır. Kanuna göre iyi niyetli zenginleşenin temerrüde düşmesi için kendisine ihtar gönderilmesi şarttır (TBK m.117/f.II). Bu hâlde alacaklı ancak kendisine muhtıra gönderildiği tarihten itibaren temerrüt faizi ödemekle yükümlü olacaktır.

Yargıtay önceki kararlarında, faizin yeniden yapılan yargılama sonucunda verilen kararın kesinleşmesiyle başlayacağını ifade etmekteydi⁷². Yüksek Mahke-

⁶⁷ YILMAZ, Şerh, s. 233; UYAR, İlamlı Takipler, s. 527.

⁶⁸ KURU, Şerh, s. 2246.

⁶⁹ KURU, Şerh, s. 2246; MUŞUL, İcra, s. 951; TAŞPINAR AYVAZ, İade, s. 394; AKKAYA, s. 694.

⁷⁰ YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 316; ÇELİK, s. 147.

⁷¹ ANTALYA, s. 583; SEVİĞ, s. 114; KAÇAK, s. 550.

⁷² "... Olayda davalı ilama dayalı olarak alacağı tahsil etmiş, ilam Yargıtay tarafından bozulmakla bozma uyarınca verilen ikinci kararla alacak yeniden belirlenmiş, **yeni kararın kesinleşmesi üzerine** davacının fazla ödediği saptanmıştır. Bu tarih itibarıyla **davacı alacağı muaccel hâle gelmiştir** (İİK m.40). O nedenle alacağı bu tarih itibarıyla faiz başlatılması gerekirken ödeme tarihinden itibaren faiz yürütülmesi usul ve yasaya uygun görülmemiştir..." Yargıtay 3.HD, T. 14.03.2013, 2364/4881 (YILMAZ, Şerh, s. 234). Aynı yönde eski tarihli bir karar için bkz. Yargıtay 19.HD, T. 31.3.1995, E. 1994/6911, K. 1995/3048.

me, yeni tarihli kararlarında ise iade konusu alacağı, ancak icra dairesi tarafından alacaklıya gönderilen muhtıranın son günü itibariyle faiz işleyeceğini ifade etmektedir⁷³. Zira muhtıranın tebliğinden itibaren alacaklının yedi günlük ödeme süresi bulunmaktadır (İİK m.32 kıyasen).

Kanaatimizce, faize ilişkin sorun, icranın iadesinin hukuki niteliğiyle bağlantılıdır. İcranın iadesi, bir geri alma prosedürüdür. Bu kapsamda kurumun amacı, sonradan haksız olduğunu anlaşılan bir takibin bütün hukuki sonuçlarının geri alınmasından ibarettir. Bu sonuçlarından biri de haksız takip sonucu takip borçlusunun maruz kaldığı objektif zarardır. Bu zararın başlangıç tarihi, şüphesiz ki borçlunun parayı ödediği veya mahcuz malvarlığı unsurlarının paraya çevrildiği tarihtir. Zira bu tarihten icranın iadesinin gerçekleşeceği tarihe kadar borçlu ödediği veya malvarlığının paraya çevrilmesiyle oluşan parasını nemalandırma imkânına sahip olabilecektir. Borçlunun bu imkândan yoksun olmasının sebebi ise alacaklının dayanağı hukuka aykırı olan ilama istinaden başlattığı takiptir. Bu durumda riziko alacaklının üzerinde olmalıdır⁷⁴.

İcranın iadesinin hukuki niteliği düşünüldüğünde icra dairesinin faiz hesaplama yetkisine sahip olduğu da kabul edilmelidir⁷⁵. O hâlde icra dairesi, borçlunun takip konusu parayı ödediği veya borçlunun mahcuz mallarının paraya çevrildiği andan itibaren kanuni temerrüt faizini hesaplayacak ve alacaklıya gönderilen muhtıradan ayrıca bu faiz alacağı da yer alacaktır.

⁷³ "... Mahkemece uyulan bozma ilamına göre, dava tarihi olan 19/04/2011 tarihinde, henüz daha icranın iadesi prosedürü çerçevesinde davalıya çıkartılan 15/04/2009 tarihli geri ödeme muhtırasının tebliğ edilmediği, bu nedenle faiz başlangıcı için gerekli temerrüt olgusunun gerçekleşmediği, her davanın açıldığı tarihteki duruma göre değerlendirilmesi gerektiği, dava tarihi itibariyle henüz daha faiz borcundan ve temerrüt halinden bahsedilemeyeceği, davalının muhtıranın tebliğ edildiği 21/04/2011 tarihinden itibaren, icra dairesine verilen 7 günlük süresi sonuna kadar iadeye konu parayı elinde tutma hakkı mevcut olup, muhtıradaki son gün itibariyle paranın iadesinin gerektiği, **bu tarihten sonra iade edilmesi halinde geç kalan dönem için zararın oluştuğundan ve faiz borcundan söz edilebileceği...**" Yargıtay 11.HD, T. 7.3.2019, E. 2017/2662, K. 2019/1903.

⁷⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında borçlunun parayı kullanamamasından (nemalandırılmamasından) kaynaklanan zarardan, tehir-i icra kurumuna müracaat etmeyen borçlunun sorumlu olduğunu, bu hâlde alacaklının kusuru bulunmadığından borçlunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Karar için bkz. Yargıtay HGK, T. 22.06.2011, 11-367/439 (Yılmaz, Şerh, s. 235). İcranın iadesinin hukuki niteliği bakımından savunduğumuz görüş çerçevesinde ilgili karara katılma imkânı bulamamaktayız. Esasen yurtda değiştiğimiz icranın iadesinin amacının İİK m.36 hükmünde düzenlenen tehir-i icra kurumuyla birlikte değerlendirilmesinin sakıncalı sonuçlar doğurabileceğine yönelik tespitimizle de uyusmaktadır. Bu yorum, kendisine karşı hukuka aykırı bir ilama dayanılarak takip başlatılan borçluyu bir de takip konusu alacağın tamamı değerinde teminat yatırarak tehir-i icra kurumuna müracaata zorlamaktadır. Böyle bir değerlendirme yalnızca Anayasa'da düzenlenen mülkiyet hakkına değil; aynı zamanda hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Hukuka aykırı takibe maruz kalıp zarara uğrayan borçluyu teminat yatırmak suretiyle zararının katlanmasına sebep olunması; teminat yatırıp tehir-i icra talebinde bulunmadığı hâllerde de meydana gelen zarardan alacaklının sorumlu olmayacağı sonucuna varılması, kabul edilmesi güç bir çözümdür.

⁷⁵ Karş. KURU, Şerh, s. 2246.

4. Sonuç

İcranın iadesi, bir takip hukuku kurumudur. Bununla birlikte kurumun hukuki niteliğini tespit etmek amacıyla idare hukukuna müracaat edilmesi zaruridir. Zira icranın iadesinin konusu icra işlemleridir ve icra işlemleri birer idari işlemdir. Tartışmalı olmakla birlikte, icranın iadesinin amacının eski hâle iadeyi sağlamak olduğu kabul edilmelidir. Kurumun hukuki niteliği, eski hâle iadeyi sağlama amacıyla birlikte düşünülmelidir. Bu hâlde icranın iadesinin şartlarının oluşabilmesi için takibe dayanak oluşturan ilamın nihai bir şekilde ortadan kalkması gerekir. Bu durum, idari yargılama hukukundaki iptal davasının hukuki sonucuna benzer sonuçlar doğurur. İdare, işlemin iptal edilmesiyle birlikte iptal edilen idari işlemin hukuki sonuçlarını geri almak zorundadır. Zira meydana gelen sonuçlar iptal kararıyla birlikte hukuki temelini yitirmiş olur. Aynı sonuç takibe dayanak oluşturan ilamın hukuka aykırı olduğunun kesin olarak tespit edilmesiyle de ortaya çıkmalıdır. Takibin dayanıksız olduğu bu durumda icra dairesi, hukuka aykırı takip ile birlikte meydana gelen hukuki sonuçların hepsini geri almalıdır.

İcranın iadesinin şartlarının gerçekleşmesiyle birlikte ortaya çıkan iade hakkının takip hukuku karakteri ve icranın iadesinin amacı düşünüldüğünde, iade kararı icra dairesi tarafından da re'sen alınabilmelidir. Tartışılması gereken başka bir husus takip borçlusunu tarafından gerçekleştirilecek iade talebinin veya icra dairesince alınacak iade kararının tabi olduğu süredir. Doktrinde çoğunlukla 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun zamanaşımına ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği görüşü ileri sürülse de iade talebinin takip hukukuna ilişkin bir talep oluşu, zamanaşımı kurumuna müracaatı kesin bir şekilde dışlar. Bizim önerimiz, İİK m.134/f.VII hükmünde düzenlenen bir yıllık hak düşürücü sürenin, iade talebi ve kararı bakımından da uygulanmasıdır. İade alacağına yönelik ihtilafli başka bir konuya iade alacağı için işleyecek faizin başlangıç tarihidir. İcranın iadesinin bir geri alma prosedürü olduğu düşünüldüğünde, icranın iadesiyle borçlunun uğradığı objektif zararın tümü karşılanmalıdır. Bu sebeple kanuni temerrüt faiz de borçlunun parayı ödemediği veya mahcuz mallarının paraya çevrildiği tarihten itibaren işlemeye başlamalıdır.

Kaynakça

- AKKAYA, Tolga, “5236 ve 5311 Sayılı Kanunlarla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Yeni Kanun Yolu Sistemine Göre İlâmlı İcrada İcranın İadesi”, MİHDER, C. 4, S. 11, Y. 2008, s. 677-698.
- ALANGOYA, Yavuz/YILDIRIM, M. Kâmil/DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, 8. Bası, İstanbul 2011.
- ANTALYA, O. Gökhan, “İcranın İadesi”, Yargıtay Dergisi, C. 9, S. 4, Y. 1993, s. 579-585.
- ARSLAN, Aziz Serkan, *İcra Takip İşlemleri*, Ankara 2018.
- ARSLAN, Ramazan, *İcra ve İflâs Hukukunda İhalenin Feshi*, Ankara 1984 (İhale).
- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, *İcra ve İflâs Hukuku*, 5. Bası, Ankara 2019.
- ARSLAN, Tuğba, *İcra ve İflâs Hukukunda İcranın İadesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2006 (İcranın İadesi).
- BELGESAY, Mustafa Reşit, *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi*, C. 1, İstanbul 1955.
- BERKİN, Necmeddin M., *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, İstanbul 1980.
- BÜLBÜL, Erdoğan, *İdari İşlemlerin Yürürlükten Kaldırılması*, İstanbul 2010.
- CANDAN, Turgut, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 6. Bası, İstanbul 2015.
- CHAPUS, René, *Droit du contentieux administratif*, 13e édition, Paris 2008.
- ÇELİK, Yasin, *İcranın İadesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018.
- ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel, *İcra Dairesi Kararı*, Bursa 2017.
- ÇİFTÇİ, Pınar, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Ankara 2010.
- ERDEM, Mehmet, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, İstanbul 2010.
- ERGENEKON, Yılmaz, *Türk Borçlar Hukukunda Müruru Zaman'ın Kat'i*, Ankara 1960.
- ERKUT, Celal, “İdare Hukukunda Yokluk Teorisi”, İHİD, C. 9, S. 1-3, Y. 1988, s. 69-91.
- ERKUT, Celal, “L'Identification de l'acte administratif selon la recevabilité d'un recours pour excès de pouvoir” İÜHFİM, İstanbul 2011, C. 54, S. 1-4, s. 101-137.
- ERKUT, Celal, *İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği*, Ankara 1990 (Kimlik).
- GÖZLER, Kemal, *İdare Hukuku*, C. I, 2. Bası, Bursa 2009.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref, *Yönetmelik Yargısı*, 19. Bası, Ankara 2004.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref/TAN, Turgut, *İdare Hukuku*, Cilt II, 9. Bası, Ankara 2017.
- GÜRDOĞAN, Burhan, *Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı*, Ankara 1960.
- KAÇAK, Nazif, *İlâmlı İcra*, 2. Bası, Ankara 2007.
- KARSLI, Adburrahim, *İcra ve İflâs Hukuku*, 3. Bası, İstanbul 2014.
- KURU, Baki, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, 2. Bası, Ankara 2013 (El Kitabı).
- KURU, Baki, *İcra ve İflâs Hukuku*, C. III, 3. Bası, Ankara 1993 (Şerh).
- MERİÇ, Nedim, *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Ankara 2011.

- MUŞUL, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukuku*, C. II, 5. Bası, Ankara 2013 (İcra).
- MUŞUL, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi*, Ankara 2016 (İhale).
- MUŞUL, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet*, Ankara 2014 (Şikâyet).
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2018.
- OLGAÇ, Senai, *İcra-İflâs*, C. I, Ankara 1978.
- ONAR, Sıddık Sami, *İcra Hukukunda Temel Bilgiler*, İstanbul 1968.
- ONAR, Sıddık Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C. III, 3. Bası, İstanbul 1966.
- ÖZ, Turgut, *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme*, İstanbul 1990.
- ÖZEKES, Muhammet, *İcra Hukukunda Temel Hak ve İlkeler*, Ankara 2009.
- ÖZKAYA, Eraslan, *Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler*, Ankara 2012.
- ÖZKAYA-FERENDECİ, Hamide Özden, *Kesin Hükümün Objektif Sınırları*, İstanbul 2009.
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES, Muhammed, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 6. Bası, İstanbul 2019.
- PEKCANITEZ, Hakan/SİMİL, Cemil, *İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet*, 2. Bası, İstanbul 2017.
- POSTACIOĞLU, İlhan E., “Nakızdan Sonra Mahcuz Maaşta Tevkifat”, İÜHF, C. 18, S. 3-4, Y. 1954, s. 1028-1033.
- POSTACIOĞLU, İlhan E., *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul 1982.
- SEROZAN, Rona, *Sözleşmeden Dönme*, 2. Bası, İstanbul 2007.
- SEVİĞ, Vasfi Raşit, *Doktrin ve İçtihatlar Açısından Türk İcra ve İflas Kanunu-İcra*, C. I, Ankara 1966.
- TAN, Turgut, *İdari İşlemin Geri Alınması*, Ankara 1970.
- TANRIVER, Süha, “İcranın İadesi (İİK m.40)”, Makalelerim I, Ankara 2005, s. 279-293 (İcranın İadesi).
- TANRIVER, Süha, *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Ankara 1996 (İlamlı İcra).
- TANRIVER, Süha, *Konkordato Komiseri*, Ankara 1993.
- TANRIVER, Süha, *Türk Aile Mahkemeleri*, Ankara 2014.
- TAŞPINAR, Ayvaz Sema, “İcra İflâs Hukukunda Hükümsüz İşlemler ve Hükümsüzlük”, Prof. Dr. Ramazan Aslan’a Armağan, C. II, Ankara 2015, s. 1537-1550 (İşlemler).
- TAŞPINAR, Ayvaz Sema, “İcranın İadesi”, Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-XIV, İlamlı İcra, Ankara 2018 (İade).
- TERCİER, Pierre/PİCHONNAZ, Pascal/DEVELİOĞLU, H. Murat, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2016.
- TOK, Ozan. “Zamanaşımı Def’inin İleri Sürülmesinin Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Çerçevesinde Sınırlandırılması”, MÜHF-HAD, İstanbul, C. 21, S. 1, Y. 2015, s. 239-260.
- UMAR, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Bası, Ankara 2014.
- UMAR, Bilge, *İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi*, İzmir 1973 (İcra).

- UYAR, Talih, “Takip Konusu İlamın Yargıtay’ca Bozulması Üzerine İcra Dairesince Yapılacak İşlem (İcranın Durdurulması-İcranın İadesi)”, ABD, S. 1, Y. 1981, s. 33-40 (Bozma).
- UYAR, Talih, *İcra Hukukunda İlamlı Takipler*, 2. Bası, Manisa 1991 (İlamlı Takipler).
- UYAR, Talih, İcra Hukukunda Süreler, TBB Dergisi, S. 55, Y. 2004, s. 239-260.
- UYAR, Talih/UYAR, Alper/UYAR, Cüneyt, *İcra Hukukunda Şikâyet*, Ankara 2018.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim, *İcra Hukukunun Esasları*, 8. Bası, İstanbul 2004.
- VIONNET, Guillaume, *L’Exercice des droits formateurs*, Zürih 2008.
- WYSS, Jean Albert, “Quelques problèmes de péréemption et de prescription”, JdT 1973 I 258 (JdT 1973), s. 1-10.
- YILDIRIM, Mehmet Kâmil/DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *İcra ve İflâs Hukuku*, 7. Bası, İstanbul 2016.
- YILMAZ, Ejder, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Süreler”, Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İzmir, C. 8, Özel Sayı (Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan), Y. 2013, s. 3167-3190.
- YILMAZ, Ejder, *İcra ve İflâs Hukuku Şerhi*, Ankara 2016 (Şerh).